

“A les mines de Can Palomeres hi viu una de les colònies de ratpenats més importants d’Europa”

Jaume Robert a l'entrada de la mina Gran. Fotos: Almudena Montaña

Josep M. Crosas mostra els vaixells on descarregaven el ferro a la Pilona.

ALMUDENA MONTAÑO INDIA

Sota el Turó d'en Serra, a Malgrat de Mar, es conserven més de 4 quilòmetres de túnels soterranis. Són les Mines de Can Palomeres. Les primeres extraccions de ferro daten de 1850, però els anys de màxima esplendor van ser entre 1909 i 1914, amb l'explotació a càrrec d'una companyia minera francesa. A banda de l'aspecte històric i paisatgístic, el més interessant d'aquestes mines està en el medi natural, ja que alberga centenars de ratpenats.

Un dels experts en les mines és en Jaume Robert, del Grup Excursionista de Malgrat de Mar (GEM), amb qui comparteixo una visita de dues hores per les mines i el seu entorn.

Què hi fan tants ratpenats a les mines de Can Palomeres?

JAUME ROBERT: Les característiques físiques d'aquesta mina són ideals per als ratpenats, ja que hi ha molts microhàbitats gràcies a les seves grans dimensions i l'elevat nombre de galeries i boques de sortida. A les mines de Can Palomeres hi viu una de les colònies de ratpenats més importants d'Europa. S'hi han identificat 14 espècies diferents.

Per què estan tan protegits?

J.R.: Els ratpenats són molt impor-

tants perquè eliminen plagues d'insectes transmissors de malalties. Eviten, així, problemes a les collites i també a la salut de les persones. I, tot i que s'infecten amb virus, no desenvolupen les malalties.

Això és molt interessant.

J.R.: Diversos científics d'arreu del món fa més de cinquanta anys que investiguen aquí el seu sistema immunològic per crear noves vacunes, ja que han comprovat que són els millors “antivirus” que es coneixen.

Quins estudis s'han fet al respecte?

J.R.: El doctor en biologia Enric Bancells va ser dels primers estudiosos de les mines de Can Palomeres cap al 1960. Les investigacions les han continuat, des de la Universitat de Barcelona, Jordi Serra-Cobo, Marc López-Roig i Xavier Bayer, que han publicat el llibre *El tresor ecològic de les mines de Can Palomeres: els ratpenats*. També des de l'institut Pasteur de París s'està treballant en estudis epidemiològics.

Heu notat que a Malgrat hi ha menys mosquits que en altres pobles del voltant?

J.R.: Sí. Tenint en compte que estem ubicats al costat de la desembocadura del riu Tordera, no hi ha gaires

mosquits perquè els ratpenats se'ls mengen, sobretot a les nits.

Els ratpenats són cecs?

J.R.: No. Tenen ulls, però utilitzen ultrasons per orientar-se i identificar les seves preses durant la nit. Són molt especials perquè són mamífers i voladors.

A les primeres jornades Espai Mines de Can Palomeres, que es van celebrar l'any passat a Malgrat, va presentar, juntament amb l'espeleòleg Brauli Torres, una topografia tridimensional de les mines. Quina aplicació té?

J.R.: Aquesta topografia en 3D ens permet veure el pla volumètric de la vintena de mines que hi ha a Can Palomeres i ens podem fer una idea de com es treballava l'explotació del ferro. Ara treballem en el projecte de crear la muntanya en xarxa, que presentarem l'any vinent. Així es podrà veure des de l'ordinador les connexions de les galeries, si hi ha parts enfonsades, i què hi ha per sobre de les sales.

Què hi ha?

J.R.: Una de les vistes més espectaculars del Maresme. Com a excursionista haig de dir que per a mi el veritable tresor de les mines està a l'ex-

terior. És la primera muntanya de la Serralada Litoral i aquesta alçada permet veure un paisatge magnífic.

Hi ha una proposta per fer visitable les mines. Què en pensa?

J.R.: Les visites fan posar en valor aquest indret, però s'hauria de fer amb molta cura perquè els visitants no fessin malbé les mines ni l'entorn, i s'han de protegir els ratpenats.

Per conèixer la història de les mines es pot visitar, fins al 23 de juny, una exposició a l'Arxiu Municipal. Quedo amb l'arxiver, Josep M. Crosas, que m'explica el què hi podem veure.

JOSEP M. CROSAS: És una selecció de 12 fotografies de Juli Cardona (Malgrat, 1878-Barcelona, 1961) sobre les mines i el treball que s'hi realitzava. També hi ha una reproducció en miniatura del descarregador de la Pilona, realitzada per Vicenç Bayarri.

Com era el procés d'extracció del ferro?

J.M.C.: El mineral de ferro que s'extreia de les mines era transportat amb vagonetes per rails terrestres i aeris fins a l'estructura de descàrrega coneguda com la Pilona, des d'on

el mineral s'abocava al vaixell. El destí final era el mercat anglès.

Per què es van deixar d'explotar?

J.M.C.: Inicialment hem atribuït el tancament de les mines a l'enfonsament d'un vaixell carregat de ferro a l'inici de la Primera Guerra Mundial (1914), cosa que hauria fet plantejar a la companyia la conveniència del seu tancament. Però segons Joan Llinàs, autor d'un estudi sobre el tema, ja durant el 1913 la producció no va ser lesperada.

Quanta gent hi va treballar a les mines?

J.M.C.: L'estudi de Joan Llinàs quantifica en més d'un centenar els treballadors de les mines. Però el més interessant és que una part considerable d'aquests treballadors i les seves famílies es van quedar a Malgrat i s'hi van integrar totalment. Això ha estat parcialment estudiat, però ens agradaria aprofundir-hi en properes jornades.

És partidari de fer-les visitables?

J.M.C.: Els ratpenats són una espècie a protegir. Això fa que hi hagi sectors de les mines que no haurien de ser visitables. Però n'hi ha d'altres que sí, per la qual cosa cal regular-ho. ■

L'interior de les mines. Fotos: Almudena Montaña

Zona de càrrega del ferro amb la imatge antiga al costat

Vistes del paisatge des de l'exterior amb el mar al fons.